เรื่องเก่า นามเดิม
อุดม รุ่งเรืองศรี

ซอสองพี่เลี้ยง ลิ้มลกต์ล่าง

ซอสองพี่เลี้ยง เป็นบทขับที่ผู้แต่งเป็นกวีสำคัญของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ชื่อ **ท้าวสุนทรพจนกิจ** หรือ **บุญมา สุคันธกิจ** หรือที่เรียกตามประเพณีท้องถิ่นไทเขินว่า **"ใหม่บุญมา"** เป็นบทชมป่าที่ไม่ยาวนัก เนื้อความกล่าวถึงตอนที่นางรื่นนางโรยพี่เลี้ยงของพระเพื่อนและพระแพงเข้าป่าไปหาปู่เจ้าสมิงพรายเพื่อขอให้ช่วยทำเสน่ห์ให้พระลอหลงใหลในพระเพื่อนพระแพงและเสด็จสู่เมืองสรอง บทขับนี้ใช้ทำนอง ซอล่องน่าน ในตอนหลังก็มีผู้เรียกว่า ซอพระลอ ซอพระลอเดินดง และ ซอพระลอล่องน่าน อีกด้วย บทขับทั้งหมดตามต้นฉบับ มีดังนี้

(ข้อมูลที่นำเสนอนี้เป็นการปริวรรตตามตัวอักษร โปรดอ่านให้เป็นสำเนียงล้านนา)

๑. สองพี่เลี้ยง แม่งามสวย นางรื่นนางโรย สองคู่ส้าง
ลงจากช้าง ท่องเดินเทียว หมอแก่คร้าว นำสองเฉลียว
(เข้าไคล,แก่จัด)
สองเดินเทียว เข้าดงป่าไม้ เหลียวผ่อเหนือ วันตกออกใต้
ค็หันเปนโท่ง เปนนา ผ่อพูเขา เปนเงาเมฆฝ้า
ปลอมมัวเมฆ สว่างนา ฯ (บางฉบับว่า "หัวใจมัวมืดกลุ้มสว่าง")
๒. แลละลิ้ว ไพสุดเช่นตา ผ่าดอยดง เข้าพงป่าไม้
สักเตียนสูง ยางยูงไม้ไหล้ เพาดู่แงะ ตะยอมยม
เถาวัลลิ์พัน กิ่งก้านเกลียวกลม พระพายลม พัดดวงดอกไม้
มายิ่งหอมหวน ชื่นชวนใจใบ้ ยามเมื่อท่อง เดินทาง
(เย้ายวนใจจริง ๆ)
หอมบุปผา แบ่งบานส้อยส้าง สองนางชื่น ช้อยนา ฯ

๓. ชมดอกเอื้องไม้ มีต่างสี หลายหลากมี ที่จำชื่อได้
พวงตะยอม กลิ่นหอมคู่ใกล้ ชื่นบานใจ แท้นา ฯ
๔. หมู่ดอกยก จ่อหยกดีหลี โมดดะชะนี ทังเอื้องเขาแพะ
ดอกเอื้องคำ กลิ่นหอมเอื้องแซะ สุดปลายส้าว มณฑา
ผ่อเถิ้มดอยผู้น ติดที่หน้าผา หนวดนาคา เปนเครือม้วนห้อย
(มองที่ชะเงื้อมผาทางโน้น)
สายมอรกต ค่อนลงเปนส้อย สามพอยดง ช้างน้าว ฯ
๕. สองแน่งน้อย รูปร่างฉวี ต่างจอรลี เข้าไพรป่ากว้าง
หอมบุปผา นานาสล้าง เล็บมือนาง อ่อนช้อย ฯ
๖. พวงกุหลาบ จำปีจำปา ทังสะบันงาบาน เหลืองเอื้องเผิ้ง
(กระดังงา)
ดอกเอื้องเงิน ติดกิ่งไม้เนิ้ง พัดไหว ไพมา (เอน)
ตามลมพัดพริ้ว ปลิวต้องนาสา ฝูงภุมรา แว่ชมใจ้ ๆ
จับต้นเหนือ โผไพต้นใต้ ไอยรงค์ ชอกช้ำ ฯ
๗. อันเอื้องดอกไม้ มีคู่มากหลาย เหลือจักบรรยาย ในดงทุกเชื้อ
ธัมมชาติ เหมือนมีใจเอื้อ ช่างแต่งสัรค์ งามดี
จักว่าไพนัก ค็จักขัดขวาง บ่ใช่อำพราง ปัญญาข้าน้อย
ขอท่านทังหลาย อภัยแก่ข้อย ขอปลงไว้ ก่อนแล ฯ
๘. เข้าป่าไม้ ไพบ่เหิง เถิงเนินเขา แลสล้าง (นาน)
แลลิงค่าง บ่างนางนี ได้ยินเสียงผี ร้องครางตะต้อย
ผีโพรงดง เสียงโขงบ่น้อย ผีอี่ค้อย ส่งเสียงคราง
(เสียงก้อง,เสียงกังวาน)
เสือโคร่งพรุ้ย ค็ถ่อมทวยหลัง แรดตวายกวาง กระทิงละโว้ฯ
(เสือโคร่งลาย,เสือลายพาดกลอน)
๙. เสียงช้างโขลง มาร้องโอ่มโอ้ หักไม้คู่ ริมทาง
สองพี่นาง ร้องบ่เปนไห้ กลัวตาย ในป่าไม้ใหย่ ฯ
๑๐. ไพเถิงน้ำแม่ สระหนอง สองฝั่งคลอง มีจระเข้
ตัวยาวเล้ คู่กลางฝั่งน้ำ เงือกเอาตน วิ่งโยนปลุกปล้ำ
(งูใหญ่/ อมนุษย์ ตาแดง ผมยาว))
ลอยกลางน้ำ ตาเหลือกโมง ๆ ผีอี่กุด ร้องคู่โหว้ง ๆ
เตมป่าดง อีค้อย กะละ เนอ ฯ
๑๑. เดินตางล่น ขึ้นพูเขา บ่นานเนา เถิงพระปู่เจ้า
(เดินพลางวิ่งพลาง)
พระปู่เจ้า กลายเปนเสือโผ ตัวใหญ่โต ตัวลายพรุ้ยพร้าย
กลายเปนพระปู่เจ้า ย่างย้าย ค็ซ้ำเกิด เปนแมว
เสียงร้องขาน ดังอยู่แก้วแก้ว เปนแมวโพรงด่าง พร้อยเนือฯ
(เสียงแมวร้อง)(แมวคราว)(ลายเลอะๆ)
๑๒. แมวด่างพร้อย ก็กลับหาย กลายเปนองค์ พระปู่ไธ้
หนอจิ่งสา บังคมกราบไหว้ ว่าเปนพี่เลี้ยง พระเพื่อนแพงมา
เขามีทุกข์ โสกเส้าหนักหนา จิ่งมาหาปู่ ค้ำจิ่ม ฯ